

Handleiding voor de leerkracht

Educatieprogramma Beeldend Breda
Basisonderwijs groep 1 t/m 4

INHOUDSOPGAVE

Het programma	3
Inhoud van de leskist	4
Opdracht 1. Kennismaking met de zintuigen	5
Opdracht 2. Ik zie, ik zie... zichtopdracht	7
Informatie over de kunstwerken	10
Opdracht 3. Ik ruik, ik ruik... ruikopdracht	13
Opdracht 4. Ik voel, ik voel... tastopdracht	16
Opdracht 5. Ik proef, ik proef... proefopdracht	20
Opdracht 6. Ik hoor, ik hoor... luisteropdracht	23
Opdracht 7. Afsluiting: Zintuiglijk Moodboard	26
Colofon	27

HET PROGRAMMA

Kunsttastisch is een educatieprogramma van Beeldend Breda. In dit programma maken leerlingen kennis met beeldende kunst door verschillende vormen van beeldende kunst multi-zintuiglijk te onderzoeken.

Het programma bestaat uit een lespakket van 7 opdrachten. Voor het goed uitvoeren van het lespakket dient gestart te worden met opdracht 1 en 2. De overige opdrachten kunnen op elk gewenst moment en in elke gewenste volgorde worden behandeld. Het programma wordt in de klas uitgevoerd door de leerkracht of door een museumdocent.

De leerlingen onderzoeken tijdens de lessen vier verschillende soorten beeldende kunst met behulp van hun zintuigen. In de opdrachten komt elke keer een ander zintuig op een actieve manier aan bod. Het is belangrijk dat de leerlingen vrij mogen associëren en meekrijgen hoe hun klasgenoten kunst (anders kunnen) ervaren. Een 'fout' antwoord bestaat niet. Iedereen mag zijn/haar mening over en/of ervaring van de kunstwerken hebben.

Wat willen we bereiken met het programma?

- Leerlingen maken kennis met verschillende vormen van beeldende kunst.
- Leerlingen ontdekken dat ze op verschillende manieren een kunstwerk kunnen bekijken/ervaren.
- Leerlingen ontdekken dat iedereen verschillend kunst kan bekijken/ervaren.
- Leerlingen leren over de vijf zintuigen: zicht, reuk, tast, smaak en gehoor.
- Leerlingen ontdekken hoe ze multi-zintuiglijk beeldende kunst kunnen ervaren.
- Leerlingen beleven plezier aan het kijken naar kunst.

Wie is Beeldend Breda?

Beeldend Breda is een samenwerking tussen Blind Walls Gallery, BredaPhoto en Stedelijk Museum Breda. Samen biedt zij een beeldend educatieprogramma aan voor groep 1 t/m 4 van het primair onderwijs.

INHOUD VAN DE LESKIST

1x USB-stick met de volgende documenten:

- Handleiding voor de leerkracht
- PowerPoint opdracht 1 en 2: Inleiding Zintuigen en Zien - Kijkopdracht
- Powerpoint opdracht 2: Zien - Zoek de Verschillen
- PowerPoint opdracht 3: Ruiken
- PowerPoint opdracht 4: Voelen
- PowerPoint opdracht 5: Proeven
- PowerPoint opdracht 6: Horen
- PowerPoint combinatie opdracht 3 en 4: Ruiken en Voelen
- Geluiden voor opdracht 6: Horen
- Werkbladen opdracht 2: Zoek de verschillen
- Werkblad opdracht 3: Ruiken
- Werkblad opdracht 4: Voelen
- Werkblad opdracht 5: Proeven

Los in de leskist:

- 4 gelamineerde prints van de kunstwerken
- 1 grote dobbelsteen met afbeeldingen van de vijf zintuigen en een vraagteken
- 6 kleine dobbelstenen met afbeeldingen van de vijf zintuigen en een vraagteken
- 6 voeltegels
- 6 verschillende brillen
- 6 genummerde geurpotjes
- 1 kleed
- 1 elastiek
- 6 kaarten met nummers 1 t/m 6
- proefglaasjes
- 4 spuugbakjes
- 8 blinddoeken

OPDRACHT 1

KENNISMAKING MET DE ZINTUIGEN (20 min.)

In opdracht 1 maken de leerlingen kennis met de **vijf zintuigen** die zij inzetten om de verschillende soorten beeldende kunst te onderzoeken.

Doel: de leerlingen kennen en herkennen aan het einde van opdracht 1 de vijf zintuigen.

Benodigdheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 1
- Drie of vier verschillende objecten uit de klas waarmee de leerlingen de zintuigen kunnen onderzoeken. Bijvoorbeeld een stuk fruit (een appel, mandarijn of banaan), een zachte knuffel, een potlood of pen, een boek, een gum, een muziekinstrument enzovoorts.

Uit de leskist:

- 1 grote dobbelsteen met afbeeldingen van de vijf zintuigen en een vraagteken
- 6 kleine dobbelstenen met afbeeldingen van de vijf zintuigen en een vraagteken

Uitvoering (klassikaal):

- **Zintuigen onderzoek met voorwerpen**

Start opdracht 1 met het tonen van een of meerdere objecten aan de klas.

Behandel aan de hand van de objecten de zintuigen.

Stel bij elk object de volgende vragen:

Wat kun je doen met dit object?

Welk stuk/deel (oren, mond, ogen, neus, handen) van je lichaam gebruik je om dit te doen?

Een voorbeeld: een stuk fruit kun je met je mond eten (proeven), met je ogen zien, met je neus ruiken, met je handen voelen en met je oren horen (als je erin bijt of het op de grond laat vallen).

Tip: Bij het zintuig horen, kun je de leerlingen vragen hun ogen te sluiten, te luisteren en vervolgens te vragen wat ze horen.

- **PowerPoint. Opdracht 1**

Toon op het digibord de PowerPoint van opdracht 1. Je ziet een afbeelding met daarop pictogrammen van de vijf zintuigen: reuk (neus), gevoel (handen), zicht (ogen), proeven (mond) en gehoor (oren). Zie het voorbeeld van de pictogrammen hieronder.

Vragen die je kunt stellen aan de leerlingen:

- *Wat zie je?*
- *Waarom denk je dat deze afbeeldingen bij elkaar horen?*
- *Wat zijn zintuigen?*

1. De vijf zintuigen

- **Zintuigendobbelsteenspel**

Sluit opdracht 1 af met het zintuigen dobbelsteenspel. Voor dit spel gebruik je een grote en/of meerdere kleine dobbelstenen met de afbeeldingen van de vijf zintuigen en het vraagteken uit de leskist.

Dit spel kan klassikaal of zelfstandig in kleine groepen worden gespeeld. De leerlingen rollen om de beurt de dobbelsteen. De leerlingen mogen bij het zintuig dat ze dobbelen een voorbeeld noemen van iets wat je kunt ruiken, voelen, zien, proeven of horen. Bijvoorbeeld:

- Bloemen kun je ruiken.
- Het tapijt kun je voelen.
- Een boterham kun je proeven.
- Een wc die doorspoelt kun je horen.
- Enz.

Als een leerling een vraagteken dobbelt dan mag de leerling zelf een zintuig kiezen.

Tip: Als de leerlingen het spel in kleinere groepen spelen, bespreek na afloop hun antwoorden kort klassikaal na.ß

OPDRACHT 2

IK ZIE, IK ZIE... ZICHTOPDRACHT (20 min.)

In opdracht 2 onderzoeken de leerlingen met hun **zicht** vier kunstwerken aan de hand van twee kijkopdrachten; een kijkspel en Zoek De Verschillen werkbladen. Tijdens het kijkspel kijken de leerlingen 20 seconden naar een kunstwerk. Daarna benoemen ze wat ze hebben gezien. Op de Zoek De Verschillen werkbladen vergelijken de leerlingen twee afbeeldingen van een kunstwerk. Ze omcirkelen de verschillen die ze zien.

Doel: de leerlingen stimuleren door kijkopdrachten aandachtig te kijken.

Benodigdheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 2 Ik zie, ik zie... Kijkspel
- PowerPoint met opdracht 2 Ik zie, ik zie... Zoek De Verschillen
- Prints van de 4 zoek-de-verschillen werkbladen (voor elk leerling)

Uit de leskist:

- 6 verschillende soorten brillen

Uitvoering:

- **Kijkspel (klassikaal):**
Vertel de leerlingen dat ze bij deze opdracht het zintuig zicht gebruiken om vier kunstwerken te onderzoeken aan de hand van een kijkspel. Het kijkspel is verwerkt in de PowerPoint opdracht 2 Ik zie, ik zie... Kijkspel ([zie pagina 10 t/m 12](#) voor de vier kunstwerken en de achtergrond informatie). Op het digibord wordt een beeld van een van de kunstwerken 20 seconden getoond.

Dia 1: De 5 zintuigen

Herhaal kort de zintuigen uit opdracht 1. *Wie kan de 5 zintuigen noemen?*

Dia 2: Zintuig: zicht

De leerlingen zien het pictogram van het zintuig zicht; het oog. Vraag aan de leerlingen wat ze met hun ogen kunnen doen en vraag welk zintuig wordt afgebeeld. Antwoord: iets zien/ zicht.

Vertel dat de leerlingen bij deze opdracht hun zicht/ogen gaan gebruiken bij het onderzoeken van/kijken naar kunst.

Dia 3: Kijkspel

Voor dit spel gebruik je je ogen. Kijk 20 seconden goed naar de volgende afbeelding. Onthoud goed wat je allemaal ziet.

Dia 4: Daar gaan we dan. Zitten jullie klaar? 1, 2, 3, ...

Dia 5: De afbeelding van het kunstwerk wordt 20 seconden getoond. Waarna het automatisch verdwijnt en overgaat naar de volgende dia. Het is de bedoeling dat de leerlingen tijdens het bekijken van het kunstwerk alleen kijken en niet meteen roepen wat ze zien.

Dia 6: Wat zag je?

De leerlingen krijgen de gelegenheid om een ding te benoemen.

.....
: **Tip:** wat de leerlingen hebben gezien, kan op een :
: bord of op een groot vel papier worden geschreven. :
:

Extra vragen die je kunt stellen:

- *Welke figuren/personen zag je?*

Over kleurgebruik:

- *Welke kleur zag je?*
- *Geven de kleuren je een warm of juist een koud gevoel?*

Over compositie:

- *Waar staan de genoemde dingen in het kunstwerk? Midden, boven, onder?*
- *Wat was groot en wat was klein?*
- *Over licht/donker gebruik: welke stukken staan in het licht en welke in de schaduw?*

Dia 7: De afbeelding wordt opnieuw getoond. Samen wordt gekeken of de leerlingen alles gezien hebben of dat ze nog iets hebben gemist.

Vragen die je kunt stellen:

- *Wat hebben we over het hoofd gezien?*
- *Zag iemand iets wat jij niet zag?*
- *Wat voor soort kunst is het? Bijvoorbeeld een foto, schilderij, beeld enz.*
- *Waar denk je dat het kunstwerk van gemaakt is?*

Vervolg dia's

Hierna volgen de andere drie kunstwerken. Wederom krijgen ze het kunstwerk 20 seconden te zien, waarna de leerlingen benoemen wat ze hebben gezien.

.....
: **Tip:** De verschillende kunstwerken kunnen ook :
: op een ander moment worden behandeld. :
:

Afsluiting

Vraag de leerlingen welk kunstwerk zij het leukst vonden om te zien? *Waarom? Wat voor gevoel geeft het je?* Vertel dat jullie de volgende les deze kunstwerken verder onderzoeken maar dan met andere zintuigen.

Opties:

- Laat de kinderen een woord- of beeldweb maken in groepjes. Ze gaan op zoek naar woorden/beelden/voorwerpen die met kunst te maken hebben. Bespreek de gevonden woorden/beelden/voorwerpen op een later tijdstip kort klassikaal na. Met de gevonden spullen kan een thematafel worden ingericht (zie opdracht 7).
- Laat de kinderen samen in groepjes opschrijven of tekenen wat ze zagen. Geef ze daarbij een tijdslimiet van 4 minuten. De antwoorden kun je daarna met ze bespreken.

- **Zoek de verschillen** (*individueel*):

De leerlingen krijgen 4 werkbladen met op elk werkblad twee afbeeldingen van een van de vier kunstwerken. Er zijn twee werkbladen met 7 verschillen en twee werkbladen met 10 verschillen. De leerlingen zoeken de verschillen en omcirkelen deze.

De leerlingen kunnen de werkbladen zelfstandig op elk gewenst moment maken. De werkbladen kun je klassikaal nabespreken met behulp van de PowerPoint van opdracht 2 Ik zie, ik zie... Zoek de verschillen. In de PowerPoint staan de antwoorden van de werkbladen.

Tip: Bij het zintuig zicht kun je gebruik maken van de verschillende brillen uit de leskist. De leerlingen kunnen in groepjes goed kijken naar de kunstwerken door verschillende brillen. Hoe ziet het kunstwerk eruit als ik bijvoorbeeld door een roze bril kijk?

INFORMATIE OVER DE KUNSTWERKEN

2. Linksboven: Foto Alexey Shlyk - *Methane trap* (BredaPhoto)
3. Rechtsboven: Beeld Tom Claassen - *Ontwakend kuiken*
4. Linksonder: Muurschildering van Hedof - *Wings of paradise* (Blind Walls Gallery)
5. Rechtsonder: Schilderij August Allebe - *Meisje bij waterput* (Stedelijk Museum Breda)

Foto Alexey Shlyk, *Methane trap* (1986)

Methane Trap is een foto van Alexey Shlyk (1986, Minsk, Wit-Rusland) uit zijn serie 'Plastic Age'. Alexey onderzoekt de menselijke creativiteit op het gebied van duurzame uitvindingen. Serieus van toon maar zeker met een vleugje humor. Het verbruik van natuurlijke hulpbronnen neemt nog steeds toe en door de vervuiling en opwarming van de aarde ziet onze toekomst er niet zo rooskleurig uit. Plastic blijft zich over de aarde verspreiden en vervuult elke hoek van oceanen en landschappen. Hij fotografeert verschillende doe-het-zelf-oplossingen die de mens kunnen helpen om te overleven in het 'plastic tijdperk'.

Beeld van Tom Claassen, *Ontwakend kuiken* (2019)

Dit is een beeld van kunstenaar Tom Claassen. Het stelt een kuikentje voor. Het kuiken is gemaakt van staal, en de sokkel waar hij op staat van beton. Het beeld is ongeveer 2,5 meter hoog, en staat bij één van de gebouwen van de middelbare school De Nassau. Bij het andere gebouw staat een beeld van een haan, die symbool staat voor de school die over de leerlingen waakt. Het kuiken van Tom Claassen is daar een soort reactie op: dit kuiken, dat juist symbool staat voor de leerlingen, 'ontwaakt': met zijn beeld wil Claassen de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen centraal stellen, en niet de allesbepalende school.

Tom Claassen (1964) komt uit Heerlen en heeft gestudeerd aan de kunstacademie in Breda. Hij heeft verschillende prijzen gewonnen met zijn werk en heeft veel beelden gemaakt die in de openbare ruimte te vinden zijn. Hij maakt vaak mensen en dieren in een vreemde of versimpelde vorm – net zoals dit kuiken.

Muurschildering van Hedof, *Wings of paradise* (2018)

De gebruikte felle kleuren laten deze schildering heel vrolijk ogen, maar helaas is het verhaal ervan best verdrietig. Deze muurschildering is gemaakt in opdracht van Greenpeace voor het project #WingsOfParadise, dat aandacht vraagt voor de ontbossing in de wereld. Deze specifieke schildering gaat over Papoea-Nieuw-Guinea, wat vrijwel de enige leefplek is van de paradijsvogel. In en om Indonesië worden veel regenwouden gekapt voor de aanleg van palmolie-plantages; zo ook de regenwouden waar de paradijsvogel leeft. Hierdoor worden de paradijsvogel en veel andere dieren en planten nu met uitsterven bedreigd. Middels het project #WingsOfParadise, waarvoor ook schilderingen werden gemaakt in o.a. Los Angeles, Melbourne en Wenen, wil Greenpeace mensen bewust maken van de gevolgen van ontbossing en onze ecologische voetafdruk.

Op de schildering zien we links huisjes, omgekapte bomen en een hakbijl. Dit laat de kapping van de regenwouden zien, waarbij de industrie (de huisjes) langzaam de natuur probeert in te nemen. In het midden zien we een huilend bosaapje, dat zich al verdrietig vastklampt aan de restanten van de omgekapte bomen en toekijkt hoe zijn leefomgeving verdwijnt. Rechts op de schildering loopt een huilend meisje met een gewonde paradijsvogel in haar armen, terwijl zij wordt opgevangen en drooggehouden door een grote kikker. De achtergrond wordt opgevuld met allerlei druppels; is dit de regen van het regenwoud, of de tranen van de bewoners?

Alle schilderingen van Blind Walls Gallery gaan over het heden en verleden van Breda, maar wat heeft een schildering over het regenwoud in Indonesië dan met onze stad te maken? Op de plek waar deze schildering gemaakt is, zat vroeger Kuiperij en Houtzagerij Simons - waar misschien wel dat gekapte hout uit Indonesië weer terecht kwam. Daarnaast is kunstenaar Hedof (Rick Berkelmans) geboren en getogen in Breda. Toen hij van Greenpeace mocht kiezen uit locaties voor de muurschildering, wees hij natuurlijk zijn thuisstad aan.

Schilderij van August Allebé, *Boerenmeisje bij een waterput* (1869)

Dit is een olieverfschilderij op paneel van de Amsterdamse kunstenaar August Allebé (1838). We zien een meisje dat in de put kijkt voordat ze haar emmer met water weer naar boven takelt. Er zit een kindje op de grond, dat lijkt te kijken naar een kat die zojuist een muis heeft gevangen.

Net als veel kunstenaars van zijn tijd vertrok August Allebé naar het platteland om daar inspiratie op te doen. Hij kwam terecht in Dongen, een dorp in de buurt van Breda. Negentiende-eeuwse kunstenaars die zelf uit de grote stad kwamen, romantiseerden het boerenleven. Dat leidde tot idyllische taferelen, vaak aangedikt met wat fantasie van de kunstenaar, zoals ook op dit schilderij te zien.

August Allebé is eigenlijk nooit heel bekend geworden om zijn kunst. Hij is vooral bekend om zijn docent- en directeurschap aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. In zijn tijd studeerde onder andere Piet Mondriaan aan de academie.

OPDRACHT 3

IK RUIK, IK RUIK... RUIKOPDRACHT (20 min.)

In opdracht 3 onderzoeken de leerlingen met hun **reuk** de vier kunstwerken. De opdracht begint met het gezamenlijk kijken naar een kunstwerk en fantaseren over hoe het kunstwerk zou ruiken. Vervolgens koppelen de leerlingen aan de hand van een ruikspel verschillende geuren aan de vier kunstwerken van opdracht 2.

Doel: de leerlingen stimuleren hun ruikvermogen in te zetten bij het ervaren van kunst.

Benodigheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 3 Ik ruik, ik ruik...
- Werkbladen Ik ruik, ik ruik... (indien groep 3/4)
- Kleurpotloden (indien groep 3/4)

Uit de leskist:

- 6 verschillende genummerde geurpotjes (de geurpotjes zijn enkel om te ruiken en niet voor inname of op de huid bedoeld)
- Prints van de vier kunstwerken

Uitvoering (klassikaal):

- **Inleiding (10 min.)**

De opdracht begint met een inleiding. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de PowerPoint van opdracht 3 op het digibord.

Dia 1: De 5 zintuigen

Herhaal kort de zintuigen uit opdracht 1. Wie kan de 5 zintuigen noemen?

Dia 2: Zintuig: reuk

De leerlingen zien het pictogram van het zintuig reuk; de neus. Vraag aan de leerlingen wat ze met hun neus kunnen doen en welk zintuig wordt afgebeeld.

Antwoord: iets ruiken/ reuk. Je kunt vervolgens de volgende vragen stellen:

Welke geur vind je lekker ruiken en welke vies? Van welke geur word je blij of juist bang? Welke geur vind je vervelend?

Vertel dat de leerlingen bij deze opdracht hun reuk gaan gebruiken bij het onderzoeken/kijken naar kunst.

Dia 3: Kunstwerk: De Pindakaas vloer van Wim T. Schippers

De klas kijkt gezamenlijk naar het kunstwerk 'De pindakaasvloer van Wim T. Schippers' op het digibord (zie volgende pagina). Verklap de titel van het kunstwerk nog niet. Vraag aan de leerlingen: *wat zie je? Waarvan zou het kunstwerk gemaakt zijn? Hoe zou het ruiken? Waarom denk je dat?*

6. Wim T. Schippers - *De pindakaasvloer*

Achtergrondinformatie: Wim T. Schippers, *Pindakaasvloer* (1962)

Dit is een stuk vloer bedekt met een laag pindakaas, bedacht in 1962 door Wim T. Schippers (1942). Dit was niet de enige vreemde vloer die hij bedacht: andere exemplaren waren bedekt met zout, glasscherven, spinazie en andijvie. De pindakaasvloer werd voor het eerst uitgevoerd in 1969, en daarna in 1997 en 2010. In 1997 werd de vloer door een groep scholieren beschadigd door er boterhammen en hagelslag op te gooien. Wim T. Schippers vond dat eigenlijk wel grappig. In 2010 kocht Museum Boijmans van Beuningen het werk. Zij mogen het nu als enige uitvoeren.

De pindakaasvloer is een conceptueel kunstwerk: het idee is belangrijker dan de vorm. Daarom kan hij op elke gewenste grootte worden uitgevoerd, zolang het concept maar behouden blijft. Het achterliggende idee is dat eigenlijk alles in het leven zinloos en onzinnig is – maar dat niet betekent dat je dan maar nergens moeite in moet stoppen. Naast kunstenaar is Wim T. Schippers ook televisiemaker en stemacteur. Je kent hem waarschijnlijk als de stem van Ernie, Kermit de Kikker en Graaf Tel van Sesamstraat.

Dia 4: Filmpje over De Pindakaasvloer

Laat het filmpje van het werk zien.

[Nieuw in Boijmans: de pindakaasvloer van Wim T. Schippers - YouTube](#)

Stel de vragen: *Wat zie je? Waarvan zou het kunstwerk gemaakt zijn? Hoe zou het ruiken?*

Dia 5: De vier kunstwerken

Op het digibord zien de leerlingen de vier kunstwerken uit opdracht 2.

Bespreek de kunstwerken uit opdracht 2 kort. *Herken je deze kunstwerken nog?*

- **Het Ruikspel (15 min.)**

Vertel de leerlingen dat zij gaan nadenken over hoe de vier kunstwerken uit de tweede opdracht kunnen ruiken aan de hand van een ruikspel.

Tijdens het ruikspel maken de leerlingen kennis met verschillende geurtjes die in genummerde potjes zitten. Door te ruiken aan de potjes kunnen ze de geuren koppelen aan een kunstwerk. Meerdere geuren kunnen bij een kunstwerk passen.

Het ruikspel kan op verschillende manieren worden uitgevoerd:

- **Klassikaal of in een kleine kring (groep 1/2)**

Op de muur worden de prints van de kunstwerken zichtbaar opgehangen of op het digibord getoond. De leerkracht bespreekt samen met de leerlingen de verschillende geurpotjes. Bij elke potje bespreek je bij welk kunstwerk zij de geur het beste vinden passen. Laat ze omschrijven wat ze ruiken.

Zie je iets op het kunstwerk wat je passend vindt bij deze geur? Waarom past deze geur het beste bij het kunstwerk?

Eventueel kan het geurpotje bij het betreffende kunstwerk worden neergezet.

- **Werkblad Ik ruik, ik ruik... (indien groep 3/4)**

In tweetallen of in kleine groepjes. Leerlingen uit groep 3/4 krijgen elk een eigen werkblad 'Ik ruik, ik ruik...' Hierop geven ze aan welke kleur ze vinden passen bij wat ze ruiken, door de cirkel van het nummer in te kleuren. Vervolgens trekken ze een lijn tussen het nummer en het kunstwerk dat zij bij de geur vinden passen.

Afsluiting

Van belang is dat de opdracht wordt afgesloten met een gesprek. Hierbij wordt teruggegrepen naar de vier kunstwerken en ervaringen van de leerlingen.

Vragen die je kunt stellen:

- *Wat vond je van de verschillende geuren?*
- *Hebben jullie dezelfde geuren gekozen bij de kunstwerken? Of juist verschillende?*
- *Lukte het beter om bij het ene kunstwerk een geur te vinden dan bij een ander kunstwerk? Waarom ging dat gemakkelijker of moeilijker?*
- *Wat vond je ervan om een kunstwerk te ruiken?*
- *Welke kleur heb je gekozen bij de geur? Waarom?*

OPDRACHT 4

IK VOEL, IK VOEL... TASTOPDRACHT (25 min.)

In opdracht 4 onderzoeken de leerlingen met hun **tast** de vier kunstwerken. De opdracht begint met het gezamenlijk kijken naar een kunstwerk en fantaseren over hoe het kunstwerk zou voelen. Vervolgens koppelen de leerlingen aan de hand van een blote voeten voelspel verschillende texturen aan de vier kunstwerken van opdracht 2.

Doel: de leerlingen stimuleren hun tastzintuig in te zetten bij het ervaren van kunst.

Benodigdheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 4 Ik voel, ik voel...
- Tafels en 6 stoelen
- Prints van de vier kunstwerken
- Werkbladen Ik voel, ik voel... (indien groep 3/4)

Uit de leskist:

- 6 Voeltegels
- Kleed en elastiek voor over de tafels
- Kaarten met nummers 1 t/m 6

Uitvoering (klassikaal):

- **Inleiding (10 min.)**

De opdracht begint met een inleiding. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de PowerPoint van opdracht 4 op het digibord.

Dia 1: De 5 zintuigen

Herhaal kort de zintuigen uit opdracht 1. *Wie kan de 5 zintuigen noemen?*

Dia 2: Zintuig: tast

De leerlingen zien het pictogram van het zintuig tast; de hand. Vraag aan de leerlingen wat ze met hun handen/huid kunnen doen en welk zintuig wordt afgebeeld. Antwoord: iets voelen/ tast. Waar kun je nog meer goed mee voelen? Antwoord: met je voeten. Vertel dat de leerlingen bij deze opdracht hun tast gaan gebruiken bij het onderzoeken/kijken naar kunst.

Dia 3: Kunstwerk: OA.movi van Eelco Brand

De klas kijkt gezamenlijk naar het kunstwerk 'OA.movi van Eelco Brand' op het digibord (zie volgende pagina).

Video van Eelco Brand

Vraag aan de leerlingen: *wat zie je? Hoe zou het kunstwerk gemaakt zijn? Hoe zou het kunstwerk aanvoelen? Hard of zacht? Glad of ruw? Warm of koud? Waarom denk je dat?*

7. Eelco Brand - *OA.movi*

Achtergrondinformatie: Eelco Brand, *OA.movi* (2015)

Dit is een 3D animatie van de Rotterdamse kunstenaar Eelco Brand (1969). We zien een oranje bol op een beplante ondergrond. De bol smelt tot een plasje water, dat vervolgens verdampt. Net als alle animaties van Eelco Brand is dit een 'loop': het kan keer op keer achter elkaar worden afgespeeld.

Eelco Brand maakt zijn animaties op de computer. Hij probeert daarbij om zo geloofwaardig mogelijke scènes te creëren, die tegelijkertijd een beetje vreemd zijn. Hij maakt vaak animaties van objecten in vloeiende, herhalende bewegingen – als een klok. Hiermee bevraagt hij in hoeverre niet alles in de natuur eigenlijk een soort mechanisch proces is.

Eelco Brand is van origine opgeleid tot kunstschilder. Hij ziet ook overeenkomsten tussen schilderen en animeren: in beide gevallen maak je vanuit je fantasie een voorstelling, waarmee je de werkelijkheid wil nabootsen. Het grote verschil is natuurlijk dat een animatie ook kan bewegen.

Eventueel kun je met de leerlingen bespreken of je kunst in het algemeen mag aanraken? Wanneer wel? Wanneer niet? Waarom zou dat zo zijn? Zou je dit kunstwerk mogen aanraken? Waarom wel/niet?

- **Het Voelspel (15 min.)**

Vertel de leerlingen dat zij gaan nadenken over hoe de vier kunstwerken uit de tweede opdracht kunnen aanvoelen aan de hand van een voelspel.

Het voelspel kan op verschillende manieren worden uitgevoerd:

- Klassikaal of in een kleine kring (groep 1/2)

Over de tafels ligt een groot tafelkleed met onder de tafels de voeltegels. Op de tafels liggen de kaarten met daarop de nummers van de voeltegels 1 t/m 6. Op de muur worden de prints van de kunstwerken zichtbaar opgehangen of op het digibord getoond. De kinderen doen hun schoenen uit. Onder leiding van de leerkracht voelen de leerlingen de voeltegels met hun blote voeten. Bij elke voeltegel bespreek je bij welk kunstwerk zij de voeltegel het beste vinden passen. Laat ze omschrijven wat ze voelen. Waar denken zij aan?

Een andere optie voor het aanbieden van deze opdracht zou kunnen zijn: laat de kinderen allemaal dezelfde voeltegel voelen middels een doordraai systeem. Stel daarna de vragen: wat voel je, waar denk je aan? Bij welk kunstwerk past dit gevoel? Desgewenst kun je hierna nog kiezen om de voeltegel te bekijken en de kinderen met hun handen te laten voelen.

- Werkblad Ik voel, ik voel... (indien groep 3/4)

In tweetallen of in kleine groepjes. Leerlingen uit groep 3/4 krijgen elk een eigen werkblad. 'Ik voel, ik voel...' Door te voelen met hun blote voeten welke voeltegel bij welk werk past, trekken zij op het werkblad een lijn tussen het nummer van de voeltegel en het kunstwerk. Op het werkblad wordt gevraagd om eerst te omcirkelen wat zij voelen, voordat zij een passend kunstwerk kiezen. Op het werkblad staan eigenschappen geschreven, zoals: zacht, hard, ruw, glad, warm, koud, prikkelig of kriebelig. Er is ook schrijfruimte voor eventuele eigen interpretatie.

.....
: **Tip:** Bij voldoende begeleiders is het ook mogelijk om opdracht :
: 3 Ruiken en opdracht 4 Voelen te combineren. Gebruik hiervoor :
: de inleiding van PowerPoint combinatie opdracht 3 en 4: Ruiken :
: en Voelen. De klas wordt dan na de inleiding in kleinere groepjes :
: gesplitst. De groepjes rouleren langs de verschillende opdrachten: :
: Ruikspel, Voelspel en eventueel het zelfstandig maken van :
: de Zoek de verschillen werkbladen. :
:
:

Afsluiting

Van belang is dat de opdracht wordt afgesloten met een gesprek. Hierbij wordt teruggegrepen naar de vier kunstwerken en ervaringen van de leerlingen.

Vragen die je kunt stellen:

- *Wat vond je van het voelen van de voeltegels?*
- *Hebben jullie dezelfde voeltegels gekozen bij de kunstwerken? Of juist verschillende?*
- *Lukte het beter om bij het ene kunstwerk een voeltegels te kiezen dan bij een ander kunstwerk? Waarom ging dat gemakkelijker of moeilijker?*
- *Wat vond je ervan om een kunstwerk te voelen?*

OPDRACHT 5

IK PROEF, IK PROEF... PROEFOPDRACHT (35 min.)

In opdracht 5 onderzoeken de leerlingen met hun smaakvermogen de vier kunstwerken. De opdracht begint met het gezamenlijk kijken naar een kunstwerk en fantaseren over hoe het kunstwerk zou proeven. Vervolgens koppelen de leerlingen aan de hand van een proefspel verschillende smaken aan de vier kunstwerken van opdracht 2.

Doel: de leerlingen stimuleren hun smaakvermogen in te zetten bij het ervaren van kunst.

Benodigdheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 5 Ik proef, ik proef...
- 5 verschillende dingen om te proeven

Bijvoorbeeld:

1. iets zoets zoals een stuk melkchocolade (bv paasei) of een zoet snoepje;
 2. iets zouts zoals dropje of zout chipje;
 3. iets bitters zoals tonic;
 4. iets zuurs zoals een zure mat;
 5. iets kruidigs zoals basilicum of peterselie.
- Werkbladen Ik proef, ik proef... (indien groep 3/4)

Uit de leskist:

- Blinddoeken
- 4 Spuugbakjes (denk echter aan hygiëne)
- Plastic bekertjes
- Prints van de vier kunstwerken

Uitvoering (klassikaal):

- **Inleiding (10 min.)**

De opdracht begint met een inleiding. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de PowerPoint van opdracht 5 op het digibord.

Dia 1: De 5 zintuigen

Herhaal kort de zintuigen uit opdracht 1. *Wie kan de 5 zintuigen noemen?*

Dia 2: Zintuig: smaak

De leerlingen zien het pictogram van het zintuig proeven; de mond. Vraag aan de leerlingen wat ze met hun mond kunnen doen en welk zintuig wordt afgebeeld.

Antwoord: iets proeven/ smaak. Stel eventueel de volgende vragen: *Wat vinden ze lekker, wat vinden ze vies en waarom?*

Vertel dat de leerlingen bij deze opdracht hun smaak gaan gebruiken bij het onderzoeken/kijken naar kunst.

Dia 3: Kunstwerk: 3.153 meter aan film van Gabi Brunhoso

De klas kijkt gezamenlijk naar *3.153 meter aan film* van Gabi Brunhoso.

Vraag aan de leerlingen: *wat zie je? Hoe zou het smaken? Waar zou het naar smaken? Zou het zoet, bitter, zout of zuur smaken? Waarom denk je dat?*

8. Gabi Brunhoso - 3.153 Meter aan Film (2021)

Achtergrondinformatie: Gabi Brunhoso, *3.153 Meter aan Film* (2021)

Op 9 juni 1994 gebeurde er iets opvallends in de stad: tientallen studenten, dan wel niet honderden, van studentenvereniging Bebbe zitten op een rij van plastic stoelen door winkelstraten. Samen houden ze 3153 meter aan film vast, dat de afstand tussen het Grand Theater aan het Van Coothplein en het Casino Theater in de Reigerstraat overbrugt. De film die men kon zien was *Road House* uit 1989. Een typische “cultfilm”: een film die dankzij een kleine, maar betrokken groep liefhebbers toch bekend bleef.

De schildering is gemaakt in het binnenplein van de Foodhall Breda, waar voorheen de bioscoop Casino Theater gevestigd zat. Kunstenaar Gabi Brunhoso, die er naar streeft dat mensen vrolijk worden van haar werk, schilderde elementen en lekkere versnaperingen die je in de bioscoop kunt vinden, omringt door die ontzettend lange rol film. We zien een hele grote bak popcorn waar mensen zelfs in kunnen duiken, flessen en glazen drinken, draaiende camera's, “typische” regisseurshoedjes en natuurlijk de studenten die netjes met witte handschoenen aan de filmrol vasthouden. Wat vind jij, is het Gabi gelukt om jou vrolijk te maken met haar werk?

Dia 4: De vier kunstwerken

Op het digibord zien de leerlingen de vier kunstwerken uit opdracht 2.

Bespreek de kunstwerken uit opdracht 2 kort. Herken je deze kunstwerken nog?

- **Het Proefspel (25 min.)**

Vertel de leerlingen dat zij gaan nadenken over hoe de vier kunstwerken uit de tweede opdracht kunnen smaken aan de hand van een proefspel.

Het is aan te raden om het proefspel uit te voeren in kleine kring waarbij maximaal 8 leerlingen aan een grote tafel zitten. Elk kind krijgt een blinddoek op. De leerkracht geeft elk kind iets om te proeven. Het is de bedoeling dat de kinderen wachten op een seintje van de leerkracht, zodat ze tegelijk kunnen proeven.

Het is handig om in het midden van de tafel spuugbakjes te plaatsen, bekers en een kan met water om een slokje water te nemen als ze een smaak willen wegspoelen. Bij elke smaak bespreek je met de leerlingen bij welk kunstwerk zij de smaak het beste vinden passen. Laat ze omschrijven wat ze proeven. Waar denken zij aan?

- Werkblad Ik proef, ik proef... (indien groep 3/4)

In tweetallen of in kleine groepjes. Leerlingen uit groep 3/4 krijgen elk een eigen werkblad. 'Ik proef, ik proef...' Hierop geven ze aan welke smaak ze het beste vinden passen bij welk kunstwerk. Ze doen dit door een lijn te trekken tussen het nummer van de smaak en het kunstwerk. Eerst wordt hen gevraagd de smaak te omschrijven, door te (be)schrijven of tekenen of ze het zoet, zuur, zout of bitter vinden.

Afsluiting

Van belang is dat de opdracht wordt afgesloten met een gesprek. Hierbij wordt teruggegrepen naar de vier kunstwerken en ervaringen van de leerlingen.

Vragen die je kunt stellen:

- *Wat vond je van het proeven van de smaken?*
- *Hebben jullie dezelfde smaken gekozen bij de kunstwerken? Of juist verschillende?*
- *Lukte het beter om bij het ene kunstwerk een smaak te kiezen dan bij een ander kunstwerk? Waarom ging dat gemakkelijker of moeilijker?*
- *Wat vond je ervan om een kunstwerk te proeven?*

OPDRACHT 6

IK HOOR, IK HOOR... LUISTEROPDRACHT (20 min.)

In deze opdracht onderzoeken de leerlingen met hun gehoor de vier kunstwerken aan de hand van luisteropdrachten.

Doel: de leerlingen stimuleren hun gehoor in te zetten en aandachtig te luisteren bij het ervaren van kunst.

Benodigdheden:

- Digibord
- PowerPoint met opdracht 6 Ik hoor, ik hoor...
- Speellokaal of gymzaal
- Geluidsfragmenten
- Speaker om via telefoon, tablet of laptop geluiden af te spelen

Uit de leskist:

- Prints van de vier kunstwerken

Uitvoering (klassikaal):

- **Inleiding (10 min.)**

De opdracht begint met een inleiding. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de PowerPoint van opdracht 6 op het digibord.

Dia 1: De 5 zintuigen

Herhaal kort de zintuigen uit opdracht 1. Wie kan de 5 zintuigen noemen?

Dia 2: Zintuig: gehoor

De leerlingen zien het pictogram van het zintuig horen; het oor. Vraag aan de leerlingen wat ze met hun oor kunnen doen en welk zintuig hier wordt afgebeeld.

Antwoord: iets horen/ gehoor.

Vertel dat de leerlingen bij deze opdracht hun gehoor gaan gebruiken bij het onderzoeken/kijken naar kunst.

Dia 3: Kunstwerk: *I can hear it* van Ivars Drulle

De klas kijkt gezamenlijk naar *I can hear it* van Ivars Drulle op het digibord (zie volgende pagina). Vraag aan de leerlingen: *wat zie je? Waarvan zou het kunstwerk gemaakt? Hoe zou het kunstwerk klinken? Waarom denk je dat?*

Herkennen de leerlingen de grammofoon? Leg zo nodig uit.

Dia 4: Grammofoon

Aan de hand van een foto van een grammofoon, kun je aan de leerlingen uitleggen wat een grammofoon is.

Dia 5: De vier kunstwerken

Op het digibord zien de leerlingen de vier kunstwerken uit opdracht 2.

Besprek de kunstwerken uit opdracht 2 kort. *Herken je deze kunstwerken nog?*

9. Ivars Drulle - *I can hear it*

Achtergrondinformatie: Ivars Drulle, *I can hear it*

In Middelkerke-Westkerke vind je dit kunstwerk gemaakt van staal, brons en beton. Je kan er rondwandelen en het aanraken. Je kan luisteren en observeren. De Letse kunstenaar Ivars Drulle verwacht dat het publiek in interactie gaat met zijn objecten. Met *I Can Hear It* geeft hij de toeschouwer de kans om even uit de alledaagse drukte te stappen en volledig één te worden met de natuurlijke kracht van de zee. Twee enorme hoorns, het lijken wel die van oude grammofoons, staan naar de zee gericht. Aan de achterkant vind je een bronzen dame op een bank die haar oor te luisteren legt aan één van de hoorns. Op de bank naast haar is nog één plaatsje vrij. Ga gerust naast haar zitten en luister aan de tweede hoorn naar de wind op het strand, de voorbijvliegende meeuwen en het geruis van de golven.

• **Het Gehoorspel (20 min.)**

Vertel de leerlingen dat zij gaan nadenken over hoe de vier kunstwerken uit de tweede opdracht kunnen klinken aan de hand van een gehoorspel.

In het speellokaal of in de klas hangen verspreid over de ruimte de afbeeldingen van de vier kunstwerken. Het gehoorspel start met luisteren naar geluids- en muziekfragmenten met gesloten ogen. Hierna worden de afzonderlijke muziekfragmenten beluisterd. Tijdens elk fragment bewegen/dansen de kinderen naar het beeld dat zij het beste vinden passen bij de muziek.

Stel de volgende vragen aan de leerlingen:

- *Waarom heb je voor dit kunstwerk gekozen?*
- *Wat voor gevoel krijg je hierbij en dus bij het muziekfragment?*

Let op: In de PowerPoint van Opdracht 6 Ik hoor, ik hoor... zijn 3 versies van het gehoorspel:

- **Versie 1** is een combinatie van geluidseffecten en muziek (niveau: medium)
- **Versie 2** zijn alleen geluidseffecten (niveau: makkelijk)
- **Versie 3** zijn alleen muziek fragmenten (niveau: moeilijk)

Er is ook een mogelijkheid om zelf een combinatie te maken met de geluidsfragmenten die op de USB-stick staan.

Afsluiting

Na alle fragmenten te hebben beluisterd en besproken, kan de volgende vraag worden gesteld: *Welk kunstwerk zingt het mooist?*

OPDRACHT 7

AFSLUITING: ZINTUIGLIJK MOODBOARD

Doel: de leerlingen weten dat ze verschillende zintuigen kunnen inzetten bij het ervaren van kunst.

Ter afsluiting krijgen de kunstwerken een plekje in de klas met daaromheen de objecten die de leerlingen vinden passen bij het kunstwerk. Hierbij ontstaan zintuiglijke moodboards. Eventueel kunnen de kinderen de moodboards aanvullen met andere dingen uit de klas, uit tijdschriften of ze kunnen vanuit thuis dingen meenemen die zij erbij vinden passen.

COLOFON

Kunsttastisch (2023) is een educatieprogramma van Beeldend Breda, een samenwerking tussen:

- **Blind Walls Gallery** - www.blindwalls.gallery
- **BredaPhoto** - www.bredaphoto.nl
- **Stedelijk Museum Breda** - www.stedelijkmuseumbreda.nl

Voor vragen of onduidelijkheden kun je contact opnemen met Josje Leen (contactpersoon Beeldend Breda) via educatie@stedelijkmuseumbreda.nl

Kunst
tastisch

BLIND
 WALLS
GALLERY

**BredaPhoto
Festival**

Kunsttastisch is tot stand gekomen met dank aan:

Kbs De Spoorzoeker, Breda
Bs De Rietvink, Breda

Muriel Neger
Ankie Franken
Natalie van Poppel